
**Віолета ГОРОДИСЬКА,
Леся ТИТИШ**
(м. Дрогобич, Україна)

ВПЛИВ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА РОЗУМОВИЙ РОЗВИТОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Дидактична гра – це не лише одна з форм освітнього процесу сучасного ЗДО, а й вагомий засіб впливу вихователя на дошкільника. Цінність впровадження різноманітних дидактичних ігор для дошкільників полягає у тому, що вони сприяють подоланню різних труднощів у навчальній (розумовій) діяльності та мають великі можливості виховного характеру. Вплив гри на навчання дітей піднімали у своїх працях такі науковці, як Л. Артемова, Л. Білоусько, А. Бурова, І. Веремійчик, О. Гуменюк, Т. Дудова, Т. Кочетова, О. Сорокіна, В. Старченко, І. Туник, О. Янківська тощо. Аналіз їхніх праць засвідчує особливу увагу до гри, ігрової діяльності та її впливу на розумовий розвиток дошкільників.

Особливостями розумового розвитку старших дошкільників є їхні вікові здатності до сприйняття та нагромадження навчального матеріалу, поглибленого аналізу і синтезу: вміння виділяти як загальні, так й індивідуальні ознаки предметів і явищ, порівнювати їх за різними ознаками, висловлювати судження, умовиводи, робити узагальнення. Шестирічні діти виявляють особливий інтерес до навчання, і мають велике бажання вчитися у школі. Тому в освітньому процесі ЗДО домінує така форма роботи, як дидактичні ігри, а їх систематичне застосування педагогом формує відповідний знанневий рівень старших дошкільників, створює фундамент для становлення майбутнього школяра.

Дидактична гра за змістом повинна бути простою, зрозумілою, розвивати в дітей уміння порівнювати, аналізувати, уза-

гальнювати, синтезувати тощо. Через вміло підібрані ігри, ігрові завдання, вправи у вихованців розвиваються інтелектуальні можливості та розумові здібності. Хоча для засвоєння певного алгоритму розумових дій, їх системи, уточнення знань та вмінь дітей спектр сучасних дидактичних ігор потрібно використовувати не як навчальне завдання, а як ігровий метод. Ініціатором такої гри є, звісно, лише вихователь.

Процес керування дидактичними іграми дошкільників (шесть років) потребує врахування особливостей їхнього віку. Сюди вихователь ретельно підбирає ігри з дидактичною лялькою, іншими іграшками, з предметами побуту, природним матеріалом, на розвиток логічного мислення, пізнавальної сфери, логіко-математичного, мовленнєвого, математичного, сенсорного розвитку, на зосередження, волевиявлення, вміння послідовно викладати думки, розподіляти та переключати увагу, запам'ятовувати та відтворювати; на розвиток уяви, вміння знаходити нестандартні рішення, формувати активне і самостійне рішення дитини.

Пізнаючи різні предмети, іграшки, картинки, дитина накопичує свій чуттєвий досвід: розбирає і складає “мотрійку”, підбирає парні картинки, логічно укладає послідовність цифр, називає предмети, одним словом, вчиться розрізняти і називати розмір, форму, колір й інші ознаки предметів.

Обов'язковими для впровадження на заняттях зі старшими дошкільниками є такі дидактичні ігри: “Скласти людину з геометричних фігур”, “Що для чого потрібно”, “Мій день”, “Олімпіада”, “Що ти бачиш із заплющеними очима”, “Що звучить”, “Одягни та взуй ляльку”, “Минуле – сучасне”, “Що з чого зроблено”, “Скажи чия це річ”, “Разом із мамою на кухні”, “Добери колір до слова”, “Назви інакше”, “Добре – погано”, “Квітка моїх прав”, “Професії”, “Відгадай на смак”, “Назви предмети”, “Близько – далеко”, “Знайди помилку”, “Так чи ні”, “Добери пару”, “Хто чим керує”, “Обери транспорт” та ін. [2].

Окремо зупинимося на організації ігор і керівництві ними поза заняттями. Шестирічні діти в години, вільні від занять, із захопленням та цікавістю грають у старі ігри і прилучаються до нових, готові до розв'язання чергових ігрових завдань. Напри-

клад, дітям подобається гра “На землі, в небесах і на морі” або “На воді, в повітрі, на землі”. Але грати в них вони зможуть, якщо у них будуть відповідний одяг та ігровий інвентар.

У процесі ознайомлення старших дошкільників з новою дидактичною грою вихователь враховує їхній попередній досвід, і ставить щоразу вищі навчально-виховні завдання. Здебільшого він пояснює кілька суттєвих правил, а решту правил і окремих ігрових дій уточнює під час гри [1, с. 24–26].

Щоб робота з дидактичними іграми була результативною педагог повинен ретельно підбирати ілюстративний та роздатковий матеріали, або ж пропонувати його виконати дітям із застосуванням коробок, карток, фішок та ін. Ця робота важлива сама собою, адже з її допомогою виховують у дітей працьовитість, розвивають навички ручної праці, а головне, формують почуття відповідальності за доручену справу.

У дидактичній грі важливо чітко слухати інструктаж вихователя, поєднувати його слова із наочним матеріалом, дії дітей з роздатковим матеріалом: іграшками, ігровими посібниками, картинками, предметами тощо. До унаочнення належать:

- предмети, якими граються діти і які становлять матеріальний центр гри;
- картинки із зображенням предметів і дій з ними, де чітко виділено призначення, основні ознаки предметів, властивості матеріалів;
- наочний показ і пояснення словами ігрових дій та правил [1, с. 24-26].

Вихователь за допомогою словесних пояснень та вказівок спрямовує увагу дітей до змісту гри, впорядковує, уточнює їхні уявлення, думки, розширює досвід. Його мова сприяє збагаченню дитячого словника, оволодінню різноманітними формами навчання, сприяє удосконаленню ігрових дій. Але треба пам'ятати, що недопустимо давати докладні і багатослівні пояснення, часті зауваження, вказувати на помилку, якщо навіть це викликано прагненням виправити гру. Такі пояснення і зауваження розвивають живу іскорку ігрової діяльності, і діти втрачають інтерес до неї [5, с. 32–36].

Для того, щоб допомогти дітям у реалізації дидактичних ігор, вихователь застосовує різні засоби впливу. Наприклад, включаючись у гру як її учасник, він непомітно для дітей скеровує її, підтримує їхню ініціативу, переживає з ними радість гри. Іноді педагог розповідає про якусь подію, створює відповідний ігровий настрій і підтримує його в ході гри. Він може й не включитися в гру, але як умілий і чутливий режисер зобов'язаний керувати розвитком ігрових подій дітей, дотриманням правил ігрових дій, вести дітей до успішного завершення гри [Там само, с. 32–36].

Проте педагогу необхідно враховувати, що коли посилюється навчальна складова, то не варто применшувати ігрову, але водночас у системі занять можна послабити ігрову діяльність натомість надати увагу дидактичній грі.

Розвиток ігрової діяльності старших дошкільників визначається швидкістю їх розумової активності, кмітливості, успіхами виконання ігрових дій, завдань, вмінням засвоювати правила та їх чітко дотримуватися у грі, тримати емоційний стержень до кінця гри.

Звісно, зміст нової гри, початок гри завжди є стриманим, невизначеним, уповільненим. Надалі, коли ігрові сюжети стають знайомими гра розвивається активніше і темп прискорюється. Під кінець гри емоційне піднесення дещо спадає і темп уповільнюється.

Не варто у грі прискіпувати дітей, бо можна посяти серед них розгубленість та розсосередженість, порушення правил і несвоєчасне виконання ними ігрових дій. При цьому дошкільники надміру збуджуються. Темп гри може також сповільнюватися, коли вихователь починає деталізувати, рекомендувати, пояснювати, тоді діти теж розпорозуються. Ці нововведення в гру не дають вихованцям можливості зосередитися, а навпаки розпорозують і слугують поштовхом для помилок [4, с. 84]. Такі недоліки знижують ефективність дидактичної гри та її вплив на розумовий розвиток старших дошкільників.

Роль ведучого в іграх дітей 6–7 років також частіше доручається кому-небудь з учасників, вони більш самостійні у виборі дидактичних ігор, організації обстановки, підборі партнерів до

гри. Вихователь стежить за гравцями, виступає у разі потреби порадиником, справедливим суддею під час самостійної ігрової діяльності дітей [4, с. 84]. І в старшій групі вихователь продумує зв'язок дидактичних ігор з іншими видами дитячої діяльності, з творчими іграми, працею, мистецькою діяльністю.

Після проведеної дидактичної гри вихователь аналізує правильність мислення, дій, відзначає моральну стійкість та поведінку дітей: бути терплячим, не перебивати, почекати на відповідь іншого, здатність прийти на допомогу, не хвалитися успіхами тощо. Все це дуже важливо для формування правильної поведінки дітей на уроці при подальшому навчанні у школі [3, с. 349–351].

Таким чином, на розумовий розвиток старших дошкільників та на майбутнє становлення особистості учня-початківця суттєво впливає використання педагогом різного виду складності дидактичних ігор у ЗДО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богомолова А. (2016). Педагогічний потенціал дидактичної гри у формуванні пізнавальної активності. Всеукраїнська студентська науково-практична конференція. «Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку» (13–14 жовтня 2016 року) : збірник наукових статей студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Ніжин, 2016. С. 22–27.
2. Кодак В. (2020). Картотека “Дидактичні ігри для дошкільнят” (середньо-старша група). Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/kartoteka-didakticni-igri-dla-doskilnat-seredno-starsa-grupa-277678.html>
3. Олексюк О., Сас М. (2017). Дидактична гра як засіб формування безпечної поведінки в довіллі дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 2 (57). С. 346–351.
4. Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка : практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М-во освіти і науки України. 2-е вид. Київ : Слово, 2007. 351 с.
5. Філімончук А. Розумовий розвиток у дошкільному віці. *Психолог дошкілля*. 2010. № 3 (8). березень. С. 32–36.